

Pitanja savremene orijentalistike u Jugoslaviji

I

METODI OBJAVLJIVANJA ORIJENTALNIH IZVORA (1)

Zaključci naučnog savetovanja jugoslovenskih orijentalista i istoričara
21–22. april 1986.

Orijentalni institut u Sarajevu je organizovao 21. i 22. decembra 1985. godine naučno savetovanje o problemima savremene orijentalistike i istorije jugoslovenskih naroda pod turskom vlašću. Tom prilikom obrazovana je komisija u sastavu: akademik Radovan Samardžić (predsednik), akademik Branislav Đurđev, dr Dušanka Bojanić, prof. dr Ignac Voje, prof. dr Milan Vasić, prof. dr Aleksandar Stojanovski, mr Nenad Moaćanin i mr Ahmed Aličić, koja će se sastati u Beogradu u Balkanološkom institutu SANU i početi rad na ispitivanju metodoloških i organizacionih problema jugoslovenske orijentalistike. Ovom savetovanju u Beogradu, kao punopravni učesnici u diskusiji i odlučivanju, pored navedenih, prisustvovali su: akademik Vasa Čubrilović, akademik Mehmed Begović, dopisni član SANU Mitar Pešikan, prof. dr Đurđica Petrović, prof. dr Slavoljub Đinđić, dr Verena Han, dr Olga Zirojević, dr Radmila Tričković, dr Toma Popović, dr Dragoljub Dragoljović i mr Momčilo Stojaković. Sekretar savetovanja bio je Ljubodrag Ristić. Savetovanje je održano 21. i 22. aprila 1986. godine u Beogradu i donelo zaključke koji su dostavljeni na mišljenje zainteresovanim ustanovama i pojedincima. Prečišćen tekst ovih zaključaka odnosi se na način objavljivanja jednog dela orijentalne građe.

ZAKLJUČCI

Naučnog savetovanja jugoslovenskih orijentalista i istoričara koje je održano u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti u Beogradu 21. i 22. aprila 1986. godine.

Skup orijentalista i istoričara, koji je u organizaciji Orijentalnog instituta u Sarajevu i Balkanološkog instituta SANU održan u prostorijama SANU u Beogradu 21. i 22. aprila 1986. godine, posle duže i iscrpne diskusije, u kojoj su učestvovali svi prisutni, doneo je sledeće zaključke o metodima ispitivanja i objavljivanja istorijske građe na orijentalnim jezicima.

Kako bi se pristupilo sistematskom objavljivanju orijentalne građe potrebno je da naše naučne i arhivske ustanove prethodno inventarišu svu raspoloživu građu te vrste, i to:

a) onu čiji se originali nalaze u tim ustanovama, bez obzira na to da li je ranije objavljivana ili ne;

b) onu koja je u tim ustanovama prikupljena iz stranih arhiva u obliku fotokopija, kserokopija i mikrofilmova, takođe bez obzira na to da li je ranije objavljivana ili ne;

c) onu koja se u tim ustanovama čuva u obliku prepisa ili ličnih ispisa.

Ovakve popise sačinice same ustanove po uputstvima koje će dobiti od Orijentalnog instituta u Sarajevu.

U domenu svoje nadležnosti ustanove bi trebalo da izvrše popis i one građe koja se nalazi u privatnom posedu i u posedu pravnih lica.

U cilju objavljivanja orijentalne građe na najvišem naučnom nivou, koji je, pored ostalog, određen i njenom upotrebnom vrednošću, potrebno je sačiniti prioritetni spisak materijala koji će se objaviti. Ovaj prioritetni spisak sastaviće komisija orijentalista i istoričara na jednom od svojih sledećih sastanaka.

Orijentalna građa može se objavljivati na dva načina:

1. prema najstrožim kriterijumima na kojima je zasnovan projekat »Monumenta turcica«, i

2. na način koji je prilagođen upotrebi istoričara i drugih naučnika iz sporenih oblasti.

Međutim, bez obzira na to, u oba ova slučaja potrebno je primeniti takve kriterijume da izdanje bude u naučnom smislu autentično i da činjenice budu verodostojno predstavljene.

Kriterijumi jednog strogog kritičkog izdanja zavise od vrste građe koja se objavljuje.

Na pomenutom skupu posebno su, kao izvori, razmatrani: zakonski spomenici, turski popisni defteri i diplomatska akta.

Zakonski spomenici

Potrebno je nastaviti izdavanje zakonskih spomenika u okviru poduhvata »Monumenta turcica«. Ove spomenike bi trebalo objavljivati u celini i to kako one koji potiču od centralnih vlasti i odnose se na celinu Turskog Carstva, tako i one koji se nalaze uz deftere. Ovde treba uzeti u obzir i sva druga akta osmanskih vlasti koja imaju zakonsku snagu. Pri ovom izboru treba imati u vidu, pre svega, onu građu koja se odnosi na jugoslovensku istoriju.

Izdanje se sastoji od turskog teksta pisanog arapskim slovima i od prevoda. Uz prevod treba da idu komentari koji imaju tekstološki karakter ili se vrši identifikacija pojmova, događaja, ličnosti i geografskih naziva. Uvod u izdanje treba da sadrži podatke o spomeniku i njegovom karakteru, kao i tekstološka obaveštenja o načinu priređivanja izvora. Uvod treba da da obaveštenje i o prethodnim izdanjima, i celokupnim i delimičnim.

Turski popisni defteri

Izdanje teksta jednog popisnog deftera treba da sadrži sledeće:

1. prevod teksta na jedan od jugoslovenskih jezika sa sledećim napomenama:

a) maksimalne tekstološke napomene kojima se uspostavlja kritički odnos između prevoda i originala.

b) potrebna identifikacija pojmova, ličnih imena i toponima. Ova identifikacija na prvom mestu ima tu namenu da se tačno utvrdi tekst i odnos prevodioca prema njemu (recenzija teksta).

c) potrebni istorijski komentari dati jedino pod uslovom da se njima rasvetljavaju nove činjenice.

Tekst prevoda treba da bude složen tako da se sačuva redosled izlaganja u originalu.

2. Faksimil originala štampan na takvom tehničkom nivou da bude potupno upotrebljiv.

3. Izdanje treba da sadrži predgovor sa sledećim elementima:
- a) poreklo izvora;
  - b) diplomatički opis originala;
  - c) istorijat izvora;
  - d) obavezan ključ za upotrebu izvora (npr. kakve podatke daje i kako se ti podaci mogu koristiti);
  - e) tekstološke principe izdanja i načina prevođenja;
  - f) ranija izdanja i ranije šire interpretacije izvora.
4. Registri:
- a) registar geografskih naziva;
  - b) registar lica s javnom funkcijom, i
  - c) registar termina. Kurzivnim brojevima obeležavaju se one strane na kojima su, u obliku napomena, data šira objašnjenja ovih termina.
- Ovo su minimalni zahtevi koji se stavljaju pred svakog izdavača turskih deftera. Budući da je ovaj dokumenat nastao sa ciljem da se ustanove i priređivači obavežu da poštuju iskazane norme, potrebno je da se svakom istraživaču omogući, kad je to nužno, uvid u original.

Diplomatički izvori

1. Diplomatička oprema ovih izvora, tj. mesto izdavanja, datum u oba kalendara, regesta i signatura, ide uz prevod.

2. Komentari koji idu uz prevod sadrže sledeće:

- a) obavezne tekstološke napomene;
- b) identifikaciju pojmova, događaja, ličnosti i geografskih naziva, i
- c) istorijske napomene kojima se rasvetljavaju nedovoljno poznate ili nepoznate činjenice.

Jedan broj dokumenata preveden je u kancelariji koja je taj dokumenat primila na onovremeni srpskohrvatski, latinski ili italijanski jezik. Ove prevode treba štampati petitom in extenso ispod savremenog prevoda dokumenta.

Kako veliki broj diplomatičkih akata ima gotovo istovetnu sadržinu, sve ove varijante treba saopštiti u vidu proširenih regesta na odgovarajućem mestu.

Svaka zbirka diplomatičkih izvora treba da sadrži tekst originala važnijih dokumenata u diplomatičkom prepisu i izbor faksimila u štrihu.

Pored rezimea bilo bi potrebno objaviti sva regesta na jednom od svetskih jezika. Regesta treba da sadrže, pored teksta, podatak o mestu i datumu nastanka dokumenta.

Svaka zbirka diplomatičkih akata sadrži registre ličnih imena, geografskih naziva i termina /vidi napred/.

Ovo su minimalni zahtevi za svakog istraživača i priređivača orijentalne građe.

Ove norme obavezuju ne samo priređivače nego i njihove recenzente, a ustanove koje objavljuju njihovu građu obavezne su na pokretanje recenzentskog /redakcijskog/ postupka pre završetka rukopisa.

Ovim su obuhvaćene samo neke vrste od orijentalnih izvora. Druge će biti razmotrene na jednom od sledećih skupova Komisije za izdavanje osmanskih izvora.

Ove norme počće da se primenjuju pošto ih prihvate odgovarajuće ustanove i istaknuti pojedinci.

Sledeći skup će produžiti razmatranje problema objavljivanja građe i otvoriti pitanje organizacije naučnog rada i kadrova.

U Beogradu,
22. aprila 1986. god.